

Moderna (1899 Cankar: Erotika, Župančič: Časa opojnosti-1918 C. umre, konec 1. sv. vojne)-odmik od realistične tradicije k subjektivnosti, impresionistični slog, izražanje s simboli, (nedaven, sodoben), obdobje, ko se na Slov. uveljavijo smeri nova roman, dekadenca, simbolizem, **Predstavniki: djavska zadruga**: D. Kette, J. Murn, O. Župančič, I. Cankar, A. Gradnik. **Ob moderni**-realizem in naturalizem: F. Govekar, Z. Kvedrova, A. Kraigher, F. S. Finžgar, F. Milčinski, Iz. Cankar, Meško. **Lit. vrste: lirika**: ljubez., osebnopovedna, miselna, razpolož., domovinska, socialna, religiozna, balade in romances. (C.Ž. K.M.)-> pesniške oblike: gajala, sonet, glosa, svobodne **epika** (nacionalna, ljub., socialna-kmet, delav., družbenokritična, politična, moralna vprašanja, umetnik/-nost). >povest, roman, črtica, novela, satira, **dramatika** (boemsko-umetn. svet, meščansko okolje, trško-vaško malomeščansko, proletarsko-delav., kapit., polprolet., učit., polit., umet.)->tragedija, resnobna drama, komedija, satirična kom., farsa, poet. drama, ljudska igra-C.F. Kr. **politernarne zvrsti**: esejistika (C.Ž. Prijatelj)->družba in kultura, literatura, poezija, narod, politika, slovenstvo, jugoslov., kritika(C) **Na argu** (D. Kette): **slog**: impres., stapljanje svetlobnih/zvočnih učinkov (mesečna noč, šumenje vode z glasovi), poosebivite, inverzije, **snov**: novomeško okolje, avtobiografskost, **oblika**: likovna (carmen figuratum), sentimentalna serenada, podoknica Angeli Smolovi, **verz**: osnovna amfibrah, razl. dolžine verzov, verzni prestopi, rime, spevnost, ponavljanje ritmičnih enot v kiticah, **tema**: ljubezensko hrepenenje, **izvirna kompozicija**-dvodelne kitice s ponavljajočim se ritmičnim valovanjem, **motivi**: podokniški (impresionistično obdelan romantični m.) **Pesem o ajdi** (J. Murn): kmečki pesem (obredi, običaji), letni časi, km. hiša, kmet, ajda), **motivi**: ajda-simbol življenja in lepote, ajda-čebela (erotika), čarovnica-simbol smrti, **tema**: v življenje-smrt (bivanjska tematika), upodobitev dogajanja v objektivni naravi, katere del je tudi lirski subjekt->ideja, **simbolistična pesem**: podoba življenja v naravi prerašča v simbol življenja (ajda) in smrti (čar.), **impresionistični slog**-čutna upodobitev ajdovega polja-vid, vonj, okus, omama, sluh (ajda-ženska, čebela-moški, pesnik) **Ko dobrave se mrače** (J. Murn): **metafora** stavčne figure, **motiva**: narava v večernem miru, pesnik->tema: **bivanjska tematika**, verzni prestopi, ritem, rima, kontrastno slikanje **Nebo, nebo** (Murn): **tema**: clovek vs. narava, **motiv**: trenutno razpoloženje, doživitev neskončnega prostora, brezmejnosti v trenutku, ko se začne mračiti, **Murnov impresionizem**-slika čutni vtis, trenutni fantazijski vzgib, občutek prostora, doživitev v naravi, občutek stiske, bega, **slikarstvo**: optično mešanje barv, razstavitev b in oblik na platnu in ponovna združitve v očesu, impresionistično-slikanje razpolož. (barv, zvokov), čustvenega zanos, modernistično-redukcijska lirskega subjekta in oko, nekdo **Vlahi** (Murn): **epska pesem** z močnimi lirskimi sestavinami, objektivni svet v obrisi, impresio, fragmentarno; subjektivni sv-pesnikovo razpoloženje; Vlahi-vtis, ki ga naredijo na pesnika, impresionistična+simbolistična pesem-razpoloženje glasovno slikanje, zvočni učinki (otožnost), zapiskajo-bolečina, refren, monoton ritem, siva barva, impres. vizualna podoba Vlahov, **nasanek**: zavrnitev pesn. zbirke Funtek-neugodna ocena, trenutni vtis mimoidočih Vlahov, **motiv**: mimoidoči Vlahi-istrski dušaji, piskrovezji, **simbol**: podoba Vlahov-usoda človeka, **tema**: brezsilnost, -perspektivnost, -domstvo, tavanje (bivanjska tematika), dogajanje je **statično**-gredo in nikamor ne pridejo **Duma** (O. Župančič)=ukrajinska otožna ljud. pesem, osebnopovedna, sodobna **domovinska** pesem, najprej svobodni verz, na koncu 4-vrstične kitice, **verz**: svobodni, daktilski, **slog**: impres., **motivi**, **teme**: domovina (socialni m., izseljevanje, vas, materina žalostinka za sinom, otroštvo, brezskrbna mladost, kmečki motivi, hrepenenje, ljubezen), tujina (mesta, civilizacija, napredek, smrt), **kompozicija**: 2 dela+sklep-**1. del**: ženski glas, domovina, idilično km. življenje, mir, varnost, moški glas, tujina, kozmopolitizem, moderna civilizacija, napredek, pesem mest, vitalizem, optimizem **2. del**: spomini na kmečko idilo, otroštvo, konflikt med pesn. spominom na idilo in zaskrbljujoča sedanjost, žalostna resničnost-izseljevanje, gosp. zaostalost, pomanjkanje), **Sklep**: zadnjih 6 kitic, niza retorična vprašanja, zaskrbljenost, negotovost-bo z izseljevanjem del. sl. naroda za vedno izgubljen, kako se odpreti v svet, ohraniti avtentičnost-edini odgovor-skojka (metafora za pesn. srce, biser=pesnitev duma) **Z. Vlakom** (Župančič) **zbirka Samogovori 1908** (+Duma), domovinska tematika, **oblika**: kitica, verz, ritem, **retorična figura**, motivi, **tema**: **zvečer** (Ž.)-lirski subjekt: pesnik, impresionistična pesem (svetloba-tema, goloba s peruti blestimi-večerno nebo, tema), **tema**: hrepenenje po ljub. sreči, **motivi**: dve ptici, večerno nebo nad mestom, svobodna zgradba, verzni prestopi, smer **nova romantika** (srce-novoromantično hrepenenje, čustvene prvine, privedniške besede, svetlobni kontrasti-impres., razpoloženje)-> **Dve otvi** (F. I. Evstik): kitična, tradicionalna zgradba, **motiv**: dve otvi, prizorišče jezero ob gradu, **tema**: razpoloženje ob spominu na ljub. srečo, žalost, otožnost, **smert**: realizem-posnemanje predromantične poetike v času realizma, logično vzporejanje (objektivni+subj. del povezuje št. 2), asociacija na ljub. par (ptici) **Vihar** (Ž.): zbirka Cez plan 1904 **zgradba**: uvodna kitica, sklepna kitica, **zunanja oblika** svobodna, neenake kitice-verz, **tema**: ljubezenski vihar v človeku (slavospev življenju), **motiv**: vihar, nočna nevihta, podoba njegove in njene strasti, **ritmična razgibanost**: vihar, nočna nevihta nad mestom (onomatopija): ljub. vihar v človeku (verzni prestopi, neizrečenost...), **metafora** za erotični plamen v ljub. paru (vihar strasti) **Na klancu** (C)-avtobiografski, družinski roman (opis družine, odnosi med člani, stiske, srečni dnevi, mati Francka, študent Lojze (kao Cankar), socialno-proletarski roman-dejanska podoba soc. življenja na slov. podeželju konec 19. st., soc. kriza, propadanje obrtnikov, emigracija, revščina, alkoholizem, usoda družine s klanca simbolizira siromake-Slovenca-> novoromantično doživetje resničnosti (pomembnejša od dejstev so čustvena stanja, hrepenenje, vdanost v usodo, obup, **zgradba**: 8 poglavij/novel, vsaka zase celota, povezane s simboli, z idejo v roman (ciklična zgradba), **slog**: impresionistični (zaznavanje)-tretjeosebni pripovedovalec, doživljeni ali polpremi govor, slikanje vidnih in slušni zaznav skozi oči glavne osebe (-moderni roman), **motivi** (ekstencialni, nacionalni, socialni, družinski): procesija, tek za vozom-simbol Franckinega življ. poraza in trpljenja, luč-osvetljeno učiteljevo okno-luč razuma, izobrazbe, aktivizem, optimizem, klanc-simbol revščine, trpljenja, obsojenosti, fatalizem; hlapčevstvo, izgubljenost v velikem svetu, sinovska krivda, mučeniško materinstvo, neuslišana ljubezen, revščina, proletarizacija, alkoholizem **Kurenti** (C)-starodavna pripovedka, **zgradba**: 5 poglavij, 3 soneti, **slogovne prvine**: opis, pripoved, dialog, hvalnica, pesem v prozi; kraj dogajanja: slovenska dežela »od štajerskih goric do strme tržaške obale ter od Triglava do Gorjančev«., **osebe**: otrok, stavec, starka, bojarji, nevernik, kurent, **pripovedovalec**: tretjeosebni avktorialni (vsevedni), subjektivno pripovedno stališče: izide decembra 1909, **motiv**: rdeča ruta, luč, stavec, dekle, procesija, popotnik-romar (umetnik), faustovski motiv (pogodba s hudičem za gosli) **Hlapec Jernej in njegova pravica**-1907 C kandidiral na volitvah v državni zbor, želel napisati agitacijsko politično brošuro; srečanje s kmečkim človekom, ki išče v mestu pravico zoper svojega brata, **povest**, ritimizirana proza (poetičen slog-metafore, epiteti, simboli), ritmičnost, **motivi**: smrt patriarhalnega gospodarja, nasledstvo kapitalističnega, brezpravnost hlapca, izkoriščanje, Jernejevo iskanje socialno-moralno pojmovane pravice (žup., sod., ces.), dvom v obstoj pravice, obup, požar (simbol revolucije), **tema**: osebna drama, tragedija hlapca v boju za pravico, **ideja**: družbeno-zgodovinsko utemeljena pravica proletariata do rezultatov svojega dela (socialistična ideja), zemlja pripada tistemu, ki dela na njej (mešanje del. pravc z lastnino), **jezik**, **slog**: svetopisemski s, nagovor, ret. vprašanja, inverzije, vzkliki, paralelizmi, kontrastij **Podobe iz sanj**-slog: impresionizem, simbolizem, ekspresionizem, **motiv**: vojna, smrt, **tema**: izbor najlepših fantov, simbol smrti, gorja, ki ga je prizadejala vojna, življenja, **ideja**: obsodba vojne (prinaša zlo), črtica-lirična, refleksivna, impresionistična, zbirka-uvod, 29 č, epilog, pripovedovalec prvoosebni, simbolistična podoba-deepizacija (čas in prostor določljiva, real, tema) **Hlapci**-snov: dogajanje po volitvah 1907 (politična situacija, strankarski boji), ni tragedija-ni obračuna med legalnim in legitimnim, ni javne sprave, satiričnost, tragičnost, simetična tehnika (REALISTIČNA drama), **motiv**: župnik-oblast, učitelj-idealist, učiteljsvo-oportunizem, delavstvo (Kalandar) neuko podeželsko ljudstvo, volitve, odnos mati: sin, **tema**: konflikt med posameznikom in oblastjo, legitimno (Jerman): legalno (župnik), konflikt Jerman: mati **ideja**: zlom junaka-idealista in njegovo rojstvo za novo življenje, obsodba hlapčevstva, **zgradba**: zasnovana (politična situacija, predstavitev oseb), zaplet (izid volitev, prilagajanje učiteljev novim razmeram, konflikt J.Ž. J. notranji konflikt (ljub. poraz, mat. nasprotovanje, načrt zborovanja), vrh (odločitev iz hlapcev napraviti ljudi), razplet, preobrat (zborovanje, govor in poraz), konec (zlom, obremenjen s krivdo za materino smrt, misel na smrt, odide na Goličavo-nastopi novo življ.) **Za narodov blagor**: komedija v 4 dejanjih, izid 1901, uprizoritev 1905 Praga, 1906 Lj, dramski konflikt